

**ÁLVARO CUNQUEIRO:
TRADUCIÓNS DE POESÍA CATALÁ AO GALEGO
Xosé-Henrique Costas González**

Universidade de Vigo
xcostas@uvigo.es

[Redibido 06-03-09; aceptado 15-06-09]

Resumo

Despois de tres anos de pescuda nuns 9.000 exemplares do xornal vigués *Faro de Vigo*, reunimos un corpus de textos de Álvaro Cunqueiro que deitaba unhas cifras abraiantes: máis de 3.000 artigos xornalísticos, dos que o 80 % estaban en galego (só en castelán ata os anos 1965 e 1966), máis de 600 poemas traducidos duns 200 poetas en 54 linguas diferentes, aínda que Cunqueiro só traducía directamente (e ás veces con axuda) desde o castelán, catalán, portugués, italiano, francés, inglés e alemán; e corenta poemas inéditos en libro.

A inxénua intención do noso grupo de investigación era publicar toda esta inxente cantidade de obra cunqueiriana no ano 2006, coincidindo co XXV cabodano do pasamento de Cunqueiro, mais a editora que ten os dereitos da edición en galego de Cunqueiro non amosou moito interese na empresa. Este material está sendo utilizado polos nosos doutorandos e colegas da Universidade de Vigo, cando podía estar ao servizo e en coñecemento proveitoso de moita outra xente.

Palabras clave: Álvaro Cunqueiro, Faro de Vigo, poesía catalá, tradución ó galego

Abstract

After three years of research into 9.000 issues of the Vigo newspaper *Faro de Vigo*, a corpus of texts by Álvaro Cunqueiro was compiled, yielding amazing numbers: more than 3.000 articles, 80% of which were written in Galician (Spanish was the sole language until the year 1965-66), more than 600 translations of poetry by 200 poets in 54 different languages. Nevertheless Cunqueiro could only translate directly (with an occasional help) from Spa-

nish, Catalan, Portuguese, Italian, French, English and German. We also found 40 unpublished poems.

The naïve intention of our research team was to publish this huge amount of Cunqueiro's works in the year 2006, to commemorate the 25th anniversary of his death, but the publisher who holds Cunqueiro's rights for Galician did not seem to be interested in the enterprise. This stuff might have been published for the benefit of the public at large but it is being studied only by our PhD candidates and colleagues at the University of Vigo.

Keywords: Álvaro Cunqueiro, Faro de Vigo, Catalan poetry, translation into Galician

No ano 2001, a Secretaría Xeral de Investigación e Desenvolvemento da Xunta de Galicia concedeunos unha axuda de 9.000 euros para realizar un proxecto de investigación titulado "*Álvaro Cunqueiro no Faro de Vigo (1958-1981): articulista, ensaísta, tradutor e poeta*".

Despois de tres anos de pescuda nuns 9.000 exemplares deste xornal vigués, conseguimos concretar un corpus cunqueiriano que deitaba unhas cifras abraiante: máis de 3.000 artigos xornalísticos, dos que o 80 % estaban en galego (só en castelán ata os anos 1965 e 1966), máis de 600 poemas traducidos duns 200 poetas en 54 linguas diferentes, aínda que Cunqueiro só traducía directamente (e ás veces con axuda) desde o castelán, catalán, portugués, italiano, francés, inglés e alemán; e corenta poemas inéditos en libro.

Entre os poemas traducidos volvémonos tolos tratando de localizar algúns autores, para concluírmos, despois de múltiples consultas a dúcias de especialistas, que polo menos unha trintena dos poemas supostamente traducidos debían de ser poemas orixinais de Cunqueiro tratados con falsa alofonía ou alofonía fantástica: é decer, Cunqueiro afirma traducir un poema dun poeta X; pero o tal poeta X non existe nin existe o tal poema, polo que deducimos que o poema, en moitos casos de maneira máis que evidente, é do propio Cunqueiro. E nestes exemplos de alofonía fantástica hai abraiamente algún caso de poesía social, cousa insólita en Cunqueiro.

A intención do noso grupo de investigación, composto por un director e tres bolseiros, era publicar toda esta inxente cantidade de obra cunqueiriana no ano 2006, coincidindo co XXV cabodano do pasamento de Cunqueiro. Pretendíamos, quizais inxenuamente, levar a cabo as seguintes edicións:

- a) *Poesía galega completa* (con 140 poemas máis dos que figuran no tomo III da súa *Obra Completa: Poesía/Teatro*).
- b) *Antoloxía da poesía traducida*, en dous volumes, con exposición en páxina par do poema orixinal, en impar do traducido e unha teorización introdutoria sobre a tradución poética en Cunqueiro.
- c) *Escolma de artigos e ensaios xornalísticos*, en dous volumes, que

contivese cada volume arredor de 200 artigos e ensaios seleccionados.

Diciamos antes “inxenuamente” porque a editora que ten os dereitos da edición en galego de Cunqueiro non amosou moito interese na empresa. Están a reeditar todos os poemarios de Cunqueiro e non ían matar esta galiña dos ovos de ouro editando de vez toda a poesía completa.

Secasí, e despois de esperarmos varios anos co material esmorecendo, acordamos colgar proximamente todo este volume de escritos cunqueiranos na internet, nalgunha páxina aloxada nun servidor dun país remoto e despois publicitala, porque nos parece unha auténtica desgraza que todo este material non estea ao servizo dos investigadores e para gozo dos lectores.

Polo de agora xa se presentou un traballo de doutoramento de Iago Castro Buerguer sobre a alofonía fantástica de Álvaro Cunqueiro e os seus case trinta pseudónimos e está en marcha outro traballo de doutoramento sobre a intertextualidade das traducións poéticas e a súa produción poética no período 1970-1975, pois é evidente que Cunqueiro “bebe” das súas traducións e estas, asemade, “toman prestadas” moitas teimas e gustos do tradutor. Hai un fluír constante e coetáneo entre as formas e escollas léxicas e metafóricas das traducións e dos poemas orixinais do autor que están aínda sen analizar.

Este material está sendo utilizado, pois, polos nosos doutorandos e colegas da Universidade de Vigo, cando podía estar ao servizo e en coñecemento proveitoso de moita outra xente.

As traducións poéticas de Álvaro Cunqueiro

Como quedou dito, Cunqueiro traduciu e publicou nas páxinas do *Faro de Vigo*, fundamentalmente no suplemento de “Artes y Letras” entre os anos 1968-1980, máis de 600 poemas duns douscentos poetas diferentes. En moitos casos trátase de traducións por lingua interposta, pois é inimaxinable que Cunqueiro puidese traducir do chinés, do xaponés, do finlandés, do guaraní, do iorubá ou do wolof. Ou se cadra si podería, non o sabemos, porque el perxuraba que sempre traducía axudado por Merlín antoloxías enteiras de poesías exóticas.

Para a súa produción xornalística Cunqueiro empregou unha restra de pseudónimos e siglas, unhas son doadamente recoñecibles e atribuíbles a Cunqueiro e unhas poucas son dubidosas. Entre as recoñecibles temos:

- a) A. / A. Labrada / **Álvaro Labrada** / A. L.
- b) C.
- c) Pedro Seoane
- d) S.S.
- e) P. / P.M. / Patricio Moirón / P. Moirón / **Patricio Mor** / P. Mor
- f) Pedro Miranda

- g) Manuel María Seoane** / M.M.S. / M.M. Seoane / Seoane / S.
- h) Manuel Bretoña
- i) David Berenguer** / D. Berenguel / Berenguer / **Xoán Berenguer**
- j) Marcos Tapley / Marck Tapley
- k) Felipe de Amancia
- l) Felipe Arteaga Masma
- m) Ariel García
- n) Cristóbal Xordán** / Cristóbal Jordán

As traducións poéticas de Cunqueiro foron asinadas por MMS, AL, PM, AG, DB, XB e CX, se ben debemos sinalar que a metade asinounas unicamente como Manuel María Seoane.

As sinaturas de adscripción dubidosa son Manuel da Fonte / Marcos Novo / Pedro Mateo / Benito Sar / Anric Massó / Álvaro Ruibal / Marquesa de Souiller de Saint-Roman / Claudina Xardín ~ Claudina Jardín / Matías Loereder, etc.

Pero a maior parte dos poetas traducidos por Cunqueiro son coetáneos del, son poetas do século XX (a metade aproximadamente) e tamén un grupo importante de poetas da segunda metade do XIX. E as literaturas máis traducidas son a francesa, a alemá, a italiana, a sueca, a inglesa (das illas británicas e dos EUA) e a catalá.

Cunqueiro “anosa” de todo, tanto pode traducir un día poesía tribal senegalesa como pode ofrecernos á semana seguinte un anaco do Purgatorio de Dante e á outra poesía beat, porque Cunqueiro, aínda que en principio non lle cadre nada, traduciu moito os poetas *beats* (Kerouak, Ferlinghetti etc.); tanto pode obsesionarse con Cesare Pavese, Henri Michaux, Sean O’Casey ou Kafkis, como con Li Po, Fujiuara, Hitomare ou Nizar Kabbani.

Hai unha ducia de poetas que foron profusamente traducidos por Cunqueiro, unha ducia de poetas cuxa pegada na obra do mindoniense aínda está por estudar, por moito que teñamos indicios dela: Emily Dickinson, Vladimir Holan, Friedrich Hölderlin, Harry Martinson, Ezra Pound, Salvatore Quasimodo, Rainer María Rilke, Carl Sandburg, Jules Supervielle, Giuseppe Ungaretti, William Yeats e Salvador Espriu. De cada un deles traduciu entre oito e dez poemas diferentes, aínda que en ocasión dalgún deles traduciu un mesmo poema en diversas datas reformando a tradución anterior, tanto por ansia de perfección como por puro esquecemento.

Por exemplo, “Rapaza nunha gaiola”, de Carl Sandbur (traducido por Ariel García e Álvaro Labrada, dous pseudónimos de Cunqueiro), ou “O meu corazón despértame”, de Jules Supervielle (traducido por Álvaro Labrada e Manuel María Seoane en catro ocasións diferentes), ou “O vagabundo” de Ungaretti, en dúas ocasións, ou “Pra Anne Gregory” de William Yeats, noutras dúas etc. Ata agora ninguén reparou nestas obsesións lecto-tradutoras de Cunqueiro e, se cadra, algo ou moito de eco tiveron na súa produción poética do momento. Por iso, insistimos en que é importante coñecermos as traducións

que facía Cunqueiro nunha determinada altura e, xa que logo, as lecturas que realizaba previas ás traducións, para cotexarmos esas traducións coa creación que producía nesa mesma época.

Grazas ao estudo destas traducións e dos seus autores puidemos expurgar novos textos poéticos de Cunqueiro agochados tras unhas supostas traducións duns poetas que agora se revelan inexistentes: Decio Arveanu, Argret Svaden, Eliano Ardeanu, Knut Tellanken etc., etc., son o propio Cunqueiro, témolo ben comprobado, pero aínda traballamos nunha vintena de autores dos que non achamos ningunha referencia, ningunha, despois de múltiples xestións con especialistas das máis diversas literaturas. ¿Outra vez o Cunqueiro lúdico, tran-galleiro e argalleiro a enredar cos investigadores? Moi probablemente...

Cataluña na obra de Cunqueiro

Desde meados dos anos 60 e ata os finais dos seus días, na produción xornalística de Álvaro Cunqueiro sempre estiveron ben presentes continuas referencias culturais a Cataluña, fundamentalmente á súa literatura.

Temos que indicar *a priori* que para Cunqueiro Cataluña e Occitania viñan sendo almas xémeas, sobre todo na amada e común época medieval. Cunqueiro non ten rubor ningún en nos falar de Bernat de Ventadorn ou Guillém de Berguedá como poetas cataláns, cando un é catalán e outro occitano. Occitania segue tendo un poder magnético impresionante para Cunqueiro, nunca deixará de nos deixar referencias a ela, traducións (de Mistral, Xofre Rudel e doutros), e mesmo creacións con inspiración occitana: en 18-11-1973 publicou en *Faro de Vigo* os seus “Cantos da Provenza”: “O outono”, “Na ponte” e “En Les Baux”, homenaxe dun viaxeiro curioso cos ollos, coa mente e co corazón moi abertos.

Pero non queremos falar de Occitania, senón de Cataluña, da terra e cultura catalás que sempre exerceron un tremendo magnetismo no autor mindoniense. Velaquí unha escolma da produción articulística e ensaística de tema catalán de Cunqueiro:

04/11/67	«Els fanalets de Sant Jaume»	(Cunqueiro)
05/10/69	“JV Foix e Salvador Espriu”	(Patricio Mor)
16/11/69	“A obra poética de Joan Teixidor”	(Álvaro Labrada)
06/12/70	Poesía catalana do século de ouro”	(S.S.)
17/01/71	“Un gaitero galego e Verdaguer”	(S.S.)
15/10/72	“O pino de Formentor”	(C.)
06/05/73	“A poesía de Salvador Espriu”.....	(Álvaro Cunqueiro)
17/03/74	“Carles Riba: aos quince anos da súa morte” (A.L.)	

E velaquí tamén as creacións poéticas de Cunqueiro a partir de viaxes súas por terras catalás:

- 10-12-1967 “Novos cantos de Lleida”: “No muiño da nora”,
 “Na Seo vella” e “A espiña ao pé do romeiro” (sen asinar)
- 16-06-1974 “Os cantos de Santes Creus”: “A auga nos claustros”,
 “Raíña Blanca d’Anjou”, “Pere II el Gran” (Álvaro Cunqueiro).
- 04-05-1975 “Cantos do Rosellón”: “Ao pé do Canigó”, “En Cuixá”,
 “Pau Casals en Prada” e “A dama Carol” (Álvaro Cunqueiro)

Cunqueiro chegou mesmo a crear un poema en lingua catalá, “Paradís enlloc”, suponse que con axuda dalgún dos seus moitos amigos cataláns. Agora ben, para o que non precisaba axuda ningunha era para traducir –“anosar” adoitaba decer el–, para traducir poesía catalá ao galego, para anosar algúns daqueles poetas ou poemas que el tanto admiraba. Entre os seiscentos poemas traducidos por Cunqueiro en *Faro de Vigo* sobrancea unha trintena de traducións de poesía catalá. Velaquí as datas, autores e títulos:

14/07/68	T. Garcés	“Mensaxe”
05/10/69	S. Espriu	“Si á cinza”
05/10/69	J.V. Foix	“Ramón o tolo e Xohán o benino”
19/10/69	M. Pessarrodona	“Plegaria para non se non sentirse amada”
16/11/69	J. Teixidor	“Venecia e Ampurias”
13/09/70	S. Espriu	“Cando falou a choiva...”
11/10/70	Anónimo do XIV	“Llassa, mays m’agra valgut...”
11/10/70	Anónimo do XIV	“D’on sou que tan alt veniu...”
07/02/71	J.V. Foix	“Perecer non coido pois a morte ignoro...”
26/02/71	J.V. Foix	“Ollábamos para o ceo, apretando contra o...”
30/05/71	J. S. Pons	“O vale segredo”
11/07/71	C. Riba	“Fuges quan per haver-te...”
22/08/71	J. Carner	“Xogo de tennis”
17/10/71	J. Maragall	“A canción dos catro puntos ...” (fragmentos)
31/10/71	T. Garcés	“Deusa púnica”
16/01/72	J. Perucho	“Condenados ao té do serán”
09/07/72	1 Salvat-Papasseit	“E decíalle o namorado”

18/03/73	Anónimo do XVI	“En clavell, si m’ajut Déu...”
18/03/73	Anónimo do XVI	“Quan ve a la nit...”
06/05/73	S. Espriu	“Canción do paso do serán”
06/05/73	S. Espriu	“Sagitario”
02/12/73	Guillém de Berguedá	“Entristecido canto, laio e choro...”
17/03/74	C. Arderiu	“A esperanza aínda”
23/06/74	S. Espriu	“Á beira do mar”
23/11/76	B. de Ventadorn	“Lo temps vai e ven e vira”
04/03/79	J.J. Padrón	“A abidueira”
16/09/80	J. Vinyoli	“Canto partido”
16/09/80	J. Vinyoli	“Dixen unha canción”.

Pero traducía? adaptaba? versionaba? deformaba? anosaba? Cunqueiro cuestionouse publicamente en diversas ocasións a maneira tradicional de traducir poesía, concretamente nun artigo excelente asinado por P.M. (Patricio Mor, é decer, o propio Cunqueiro) e titulado “Problemas literarios: traducir ou non traducir” (*Faro de Vigo*, 1/7/1973).

Xesús González Gómez (1991:9), gran coñecedor do mundo cunqueiriano en xeral e das traducións literarias en particular, expresou desta maneira o xeito e xenio tradutor do noso autor: “...*non era moi amante das versións ‘libres’ dos poemas doutros poetas. A Cunqueiro gostábanlle as versións fieis, que conservasen o dicir do poeta e mantivesen o son espiritual e literal do poema, e a imaxe*”.

Efectivamente, a Cunqueiro non lle praciá despegarse excesivamente do espírito e da letra orixinais do poema, non lle parecía correcto “crear” sobre o poema outro poema semellante pero diferente, “botar man de ensoños románticos” –diciá el. Non obstante, como veremos logo no poema de Espriu titulado “Cando falou a choiva”, el tamén incorre algunha vez –moi poucas– nesta incorrección ata o extremo de deformar o poema con moitas engádegas.

Vexamos algúns exemplos de traducións do catalán de Álvaro Cunqueiro e comprobemos como estas abanan desde

- a) **Magníficas traducións**, mantendo rima, ritmo, espírito e atmosfera: *En clavell, si m’ajut Déu... Quan ve a la nit, D’on sou que tan alt veniu, LLassa mays m’agra valgut*, poemas anónimos cataláns dos séculos XIV e XVI.
- b) **Boas traducións**: *Cançó del pas de la tarda, Sagitario e Sí a la cendra* (Espriu), *No crec perir puix que el traspàs ignor* (J.V. Foix), *Lo*

temps vai e ven e vire (Ventadorn), se ben este último máis adaptado ca fiel.

- c) **Traducións con erros** atribuíbles a despiste¹: *Joc de tennis* (Carner), *Vall closa* (Pons), *Fuges, quen per haver-te* (Riba), *L'esperança encara* (Arderiu).
- d) **Traducións con intervencions**, ben **notables**: *L'enamorat li deia* (Salvat-Papasseit), ben **deformantes**²: *A la veu de la pluja* (Espriu).

Temos que decer tamén que, en xeral, non se manteñen nas traducións de Cunqueiro as distribucións de estrofas, pero isto quizabes sexa debido ao pouco espazo ou ao espazo comprimido que tiña normalmente no xornal.

Como magníficas traducións temos aquelas en que non só se traduciu ben, senón que se intentou manter a rima e o ritmo destas cancións antigas, a alma e a atmosfera do poema, conseguindo un efecto “anosador”, por utilizarmos un adxectivo cunqueiriano, realmente logrado.

Como boas traducións temos aquelas, a maioría, en que Cunqueiro se mantivo estritamente fiel á palabra e á imaxe orixinal conseguindo un poema traducido limpo e sen pretensións.

Nas traducións con erros incluímos poemas en que se traduciu incorrectamente (ou se alterou propositadamente) algún pronome, algún substantivo ou mesmo a distribución de versos.

No apartado das traducións con intervencions notables incluímos un único poema con supresións (substantivos, adxectivos, versos enteiros) e engádegas nunha parte importante do poema. Nas traducións con intervencions deformantes (mellor dito, na tradución, porque só foi un poema), Cunqueiro prescindiu alegremente do orixinal e, agás unha estrofa na que se mantivo fiel con erros graves nos significados dalgunhas palabras, destrozou o poema e refíxoo ao seu xeito totalmente, introducindo versos enteiros, adxectivos, locucións, significacións non orixinais, etc., e todo para un pobrísimo resultado que non mellora nin unha triste tradución palabra a palabra.

Comecemos do peor ao mellor para quedarmos ao final cun doce sabor no padal porque, en liñas xerais, Cunqueiro traduciu ben, moito ben, e esta mágoa co que agora comezamos non é senón a excepción que confirma a regra, pero non faríamos ben en a agochar.

¹ Cunqueiro tiña comentado que, en ocasións, as súas colaboracións para o suplemento semanal de “Artes e Letras” facíaas no mesmo día de entrar o xornal en máquinas, tiña recoñecido que algunhas veces tiña que traducir a fume de carozo algún poema para encher ou completar páxina, ou simplemente non revisaba a tradución feita. Secasí, estes “despistes” son doadamente explicables.

² As traducións con intervencions reprochables son fabas contadas, apenas un 5% do total das traducións de poemas que nós podemos cotexar desde francés, portugués, español, italiano ou catalán.

Joc de tenis (Josep Carner)

Anaves damunt l'herba de la prada
i volava el teu braç adolescent,
i pel filat de la raqueta alçada
travessava la llum del sol ponent.

La pau dominical tan desesmada
i ta faç d'angeleta i el rabent
joc seriós m'encisen la diada.
D'un rector reformat, pàl·lidament,

et veia filla; entorn del presbiteri
collies roses; contes de misteri
amaves i el blancatge i els infants.

Jo, oficial, de Singapur venia.
Alt, vermellenc, et feia cortesia...
Carros de fenc passaven odorants.

Xogo de tennis³ (M.Mª Seoane)

Corrías sobre a herba do prado
e voaba o teu brazo adolescente,
e pola rede da raqueta erguida,
pasaba a luz do sol poente.

A paz dominical tan apagada
e a túa faz de anxeliño e o vivo
xogo serio, enfeitizábanme o día.
De un pastor reformado, **non mui**
[seguro

filla te coidaba; arredor da rectoral
collías froles; contos de misterio
amabas, e o encalado, e os nenos.

Eu, oficial de Singapur, chegaba.
Alto, rubioso, tímido, saudaba...
Carros de herba seca pasaban,
[perfumando o mundo.

³ En subliñado vai a incorrecta tradución, mesmo con distorsións evidentes do significado.
En negriña van os engadidos sobre o orixinal.

“Vall closa”⁴

(Josep Sebastià Pons)

A la vall closa del poeta,
de matinada hi canta el vent,
i entre les pedres, la fonteta,
amb un delit inconscient.
Allà, quin bàlsam porta l’hora!
El sol n’és l’hoste benvolgut,
oh, soledat inspiradora,
on mou la pluja un cant perdut!
Nostra finestra és blau pintada.
A estones brilla un mirallet
de fusta antiga i ben daurada
en la blancor⁵ de la paret.
I vas torcint emmirallada,
sobre el teu front, l’aire senzill,
ta cabellera humitejada,
i espessa com un camp de mill⁶, mentre
la pluja al lluny remulla
la grogor fina d’un teulat,
i murmureja tota fulla,
inspiradora soledat.

“O vale segredo”

(Manuel María Seoane)

No vale segredo do poeta
a i alba canta o vento;
i entre as pedras o regato
cunha delicia inconsciente.

Qué agarimo, acolá, cada hora!

O sol é un viaxeiro benvido,
ouh soedade inspiradora
onde move a choiva un canto [perdido!

A nosa fiestra está de azul pintada.
De cando en cando un espelliño [brilla,
de madeira antiga e dourada
no branco da parede.

E vas torcendo, refrexándote níl
sobre a tua fronte, con áer sinxelo,
a tua cabeleira húmeda,
espesa como un campo de mill,

namentras a choiva ao lonxe molla
o amarelo fino dun tellado,
e marmuría toda folla
inspiradora soedade.

⁴ Pechada, illada, choída.

⁵ Brancura.

⁶ *Mill* en catalán é en galego “maínzo” ou “millo miúdo”, “mijo” en castelán. O galego “millo” é en catalán “blat de moro”.

Carles Riba

Fuges, quan per haver-te
donariem, en una nit obscura,
l'estel que riu, armat, en un tombant⁷,
i en una mar incerta,
un port daurat de vinyes al voltant⁸,
i en un silenci d'odi, el cant
d'una noia pura.
Ens deixassis almenys,
oh bella altiva, un somni dolç de tu
entre els ulls i la visió infinita
del món! però ens estrenys
amb soledat, presoners de la fita
mirada teva, que l'habita
de lluny, sense tu.
Però si fossis nostra,
si daves - uns instants només - tos
braços
al nostre coll, cenyint l'ardent engany
de creure encès ton rostre
per un amor **com el que** d'any en any
hem après - fet de dolç afany
i de tristos passos;
si te'l lliuràvem - tan
silenciosament atresorat! -
¿quina força immortal ens restaria,
deslligat de l'encant,
per ressorgir damunt la febre impia
i l'animal malenconia
i la soledat?

⁷ Nunha volta

⁸ Ao redor

(M. Mª Seoane)

Fuxes, mesmo cando por terte
daríamos, nunha noite escura,
a estrela que sorri, **aberta**, acólá
e nunha mar incerta
un porto dourado de viñas ao regreso,
e no silencio do odio, o canto
dunha rapaza pura.

Si nos deixases ao menos,
ouh fermosa altiva, un doce **soño de teu**
entre os ollos e a visión infinita
do mundo; Pro apértasnos
coa soedade, prisoneiros da fixa
ollada túa, que a habita
de lonxe, sin ti.

Pro si foses nosa,
si deixases -un intre non máis- os teus
[brazos
ao noso colo, seguindo o **eterno** engaño
de crér aceso o teu rostro
por un amor que de ano en ano
adeprendimos -feito de doce afán
e tristes pasos- ;
e si cho désemos - tan
calandñamente atesourado !-
qué forza inmortal nos restaría,
desligados do engado,
pra rexurdir sobre da febre impia
e a animal melanconia
e a soedade ?

“L’esperança encara”

(Clementina Arderiu)

En la meva donzellesa
ja et portava dins el pit,
Esperança, Confiança,
moviment de l’esperit!
“Sempre invoca l’esperança”
-diu un crític- “i de què?”
Mai no m’he sentit ben sola
que Esperança vol dir Fe.
I la casa se’m fa ampla
quan aquest vent s’hi expandeix,
alades paraules sento
veig l’arbre que refloreix.
En la meva viduesa
no vull ombres al meu dol.
He estat i sóc encara
dona que viu a ple sol.
La nit es lliga amb el dia
i et sé tan sovint amb mi!
que volo, somnio i sento
com si encara fos ahir.
Si el meu Carles m’enamora
-oh Esperança!-
tu encara dius que sí.

“A espranza, aínda”

(A.L.)

Na miña mocidade
xa o levaba⁹ no peito,
Espranza, Confianza,
movimento do espírito !
“Sempre invoca a espranza”
-di un crítico-, e de qué ?
Pro¹⁰ non me non sentín soia
que Espranza quer decir Fe.
I a casa fáiseme ancha
cando este vendo se expande,
palabras azadas sinto,
vexo o arbre que refrolece.
Na miña viudeza
sombbras non quere o meu dó.
Eu fun, e aínda o son,
dona que vive ao sol.
A noite lía co día
i él está tanto¹¹ comigo
que quero, soño e sinto
cal si aínda ontos fose.
Si o meu Carles me namora,
ouh Espranza!,
ti aínda dis que sí.

⁹ “xa te levaba...”

¹⁰ “Nunca me sentín...”

¹¹ “e seite tan acotío comigo”

“L’enamorat li deia¹²”

(Joan Salvat-Papasseit)

Penyora d’amor, penyora.
Si tu em besaves, amor,
jo et donaria una rosa.

No fóra mesquí de res,
penyora d’amor, penyora:
- o bé et tornaria el bes
o et donaria una taronja,
una ametlla
o bé l’esqueix
d’una clavellina nova.

No fóra mesquí de res
penyora d’amor, penyora;
- o la flor del cirerer
o el llesamí
o bé la lluerta
que hagués pogut descobrir
la nostra abraçada estreta.

No fóra mesquí de res,
penyora d’amor, penyora:
jo em donaria teu
i tu et donaries tota.

Si tu em besaves, amor,
jo et donaria una rosa.

“E decialle o namorado...”

(C.X.)

De amores prenda, prendaña,
se me bicases, amor,
unha rosa che daría.

En nada fora eu avaro,
de amores prenda, prendaña.
Devolveríache o bico,
**ou daríache unha améndoa,
ou unha laranxa !**

**Ou catro
craviños que ti pranteses.**

En nada fora eu avaro,
de amores prenda, prendaña.
Ou **as flores** da cerdeira
ou o xazmín.

Ou o vagalume
que ben poidera alumar
as nosas máns, que se buscan.

En nada fora eu avaro,
de amores prenda, prendaña,
que eu daríame a ti
e toda a min te darías.

Si me bicases, amor,
unha rosa che daría.

¹² Este é un dos poemas máis “alterados” que achamos, onde Cunqueiro (neste caso C.X, é decer, Cristóbal Xordán) retorce e recrea algúns dos versos ao seu antollo.

“A la veu de la pluja¹⁴⁹”

(Salvador Espriu)

A la veu de la pluja
varen enmudir
les vides tan petites
que es parlen en la nit.

Quan fa bon temps,
es criden ben endins
de la foscor. Comencen
molt cautament subtils,
monòtons, lents
diàlegs sense fi.

L'aire més prim, la menta,
l'aigua del rec, el grill
es cerquen i s'apleguen
en un mateix camí
de fressa compassada,
de silenci tranquil.

Però com que la pluja
deixa sota la nit
arran del mar deserta,
avui no el puc sentir.

“Cando falou a choiva”

(Manuel María Seoane)

Cando falou a choiva,
calaron
as vidas, pequeniñas,
que a noite falar fai.

**Na máis fonda escuridade
quén nos escoitou as suas voces
no verán ? Nun tono suave e limpo,
lento, como a tentas, monótono,
infintos diálogos comezan.**

O árer cristaiño, a menta,
a i auga no rego, o grilo,
percúranse e afánanse¹⁵
nun mesmo camiño
de acompasado traballo¹⁶,
de tranquilo silencio.

**Pro toda a noite chove que chove,
aqueles íntimos falares,
-ruxen duras ráfegas coma olas
hoxe non poderei, digo que non,
¡ouvido.**

Mais non todo –nin moito menos– han ser intervencións pouco necesarias de Cunqueiro no poema. Como dixemos máis arriba, o normal en Cunqueiro son unhas traducións poéticas máis que correctas, felices, das que veremos a seguir cinco exemplos (tres poemas de Espriu, un de Fox –traducido en dúas ocasións– e outro de Ventardorn –tamén dúas veces), e en non poucas ocasións magníficas traducións, como veremos contra o final en dous poemas cataláns antigos.

¹³ Este é o caso máis extremo de intervención de Cunqueiro no poema, de conformación (máis que deformación) ao xorne cuqueiriano. I prou

¹⁴ Mellor “xúntanse”.

¹⁵ Balbordo, non traballo.

“Canço del pas de la tarda”

(Salvador Espriu)

Entra la tranquil·la tarda
pel fosc camí de la mirada.

Enllà del mar ben treballat
pels bous del sol, endins del blat,
quan més perfecta mor la flor
a l'aire lleu, pel gran dolor
d'aquest camí de la mirada,
se'n va la tranquil·la tarda.

“Sagitario”

(Salvador Espriu)

Ahir passà, vetlla estremida, i torna
avui l'arquer tot nu,
amb l'arc i l'alba.

- Que fredament t'allunyo
per la terra d'enlloc, on pot només seguir-te
la teva solitud sense paraules !
Fum o dolor ? El meu agut somriure
traspasa l'altivessa del teu càntic.

Et perds, germà difícil
de la rosa i el foc, per la secreta
lleï del camí que uneix l'arrel amb l'ala.
Ja el cor i els ulls no saben
qui fores tu.

“ Canción do paso do serán”

(Álvaro Cunqueiro)

Entra a tranquiá serán
polo fusco camiño da mirada.

Alén do mar ben traballada
polos bois do sol, drento o trigo,
cando máis perfecta morre a frol
no áer suave, pola gran door
daqueste camiño da mirada,
vaise tranquiá a serán.

“Sagitario”

(Álvaro Cunqueiro)

Ontes pasou, vigilia estremecida, e [retorna
hoxe o arqueiro, núo,
co arco e a ialba.

- Qué friamente te alonxo
por terra de ningures, onde seguirte pode
soio a túa soedade sin verbas!
Door ou fume ? O meu agudo sorrir
traspasa a altiveza do teu cántico.

E pérdeste, irmán difícil
da rosa e o lume, pola secreta
lei do camiño que axunta a raíz coa aza.
Xa o corazón e os ollos non saben
quen fuches ti.

“Sí a la cendra”

(Salvador Espriu)

No veuràs la fondària
on s’encalma la pluja,
ni sabrás com van caure,
nobles i lents, els últims
avets de la muntanya.
No sentiràs si vénen
a poc a poc els passos
de l’orb fins a la porta.
Dormirás ja per sempre,
sense més nom ni somnis,
triat per la mirada
de l’arquer, a trenc d’alba.
Per què tantes paraules
per al meu cansament ?

“Si á cinza”

(M.Mª Seoane)

Non ollarás o val fondo
onde a chuvia se amansa,
nin saberás como caíron
nobles e lentos, os derradeiros
piñeiros¹⁷ da montaña.
Non te decatarás se veñen
pouco a pouco os pasos
do cego deica a porta.
Dormirás xa por sempre,
sin máis nome nin soños,
escollido póla mirada
do arqueiro, á hora de i-alba.

Por qué tantas palabras
para a miña fadiga ?

¹⁶ Posiblemente unha licenza de Cunqueiro. Abetos moitos non hai nos montes galegos, mais piñeiros hai.

**“No crec perir puix que el traspàs
ignor”**

J.V. Foix

No crec perir puix que el traspàs ignor,
Mes de qui mor cobeig l'allunyament;
En goig de carn als límits só present,
I aures i dolls són precís i cants d'amor.
Si pels asfalts accelera el motor
—I pens en tu—, tal pels espais, rabent
—Pens en la mar—, m'evadesc indolent
Sense compàs ni hangar, palma ni llor.
De l'inseguir faig alberg i, quan sall
Pel cim neulós o per pregona vall,
A cara i creu conjur atzar i sort
del temps captiu, l'instant m'és dolç
[conhort,
Visc de la Mort i Ella m'exalta, etern
Davant la mar, o en borrasca d'hivern.

“Perecer non coido pois a morte ignoro”

(Manuel María Seoane)

Perecer non coido pois a morte ignoro
pro devezo a lonxanía dos que se foron;
do gozo da carne nos lindeiros estou
[presente,
e brisas e fontes son rezos e cantos de amor.

Si polo asfalto acelero o motor
-e penso en ti-, así polos espazos, súpeto,
-penso na mar-, indolente me evado,
sin hangar nin compás, sin loureiro nin
[palma.

Pousada dou en min do inseguro, e cando
[sallo
por cume nebulosa ou por fondos vales,
a cara e cruz conxuro azar e sorte.

Prisioneiro do tempo, o instante éme doce
[conforto,
vivo da Morte, e Ela érgueme, eterno
diante da mar, ou en tormenta de inverno.

Non creo perecer xa que o tránsito ignoro,
mais de quen morre cobizo o alonxamento,
por iso gozo da carne ao límite
e brisas e fontes son rezos e cantos de amor.

Se polo asfalto acelero o motor
e penso en ti, así polos espazos, vivo
penso no mar, indolente me evado,
sen compás nin hangar, palma nin loureiro.
Do inseguro fago albergue e, cando saio
polo ceo nevoento ou por profundo val,
Do tempo cativo, o instante éme doce
conforto
a cara e cruz conxuro azar e sorte.
Vivo da Morte, e Ela me exalta, eterno
diante do mar, ou en trebón de inverno.

BERNAT DE VENTADORN (occitano
do XII)

Lo tems vai e ven e vire
Per jorns, per mes e per ans,
Et eu, las no.n sai que dire,
C'ades es us mos talans.
Ades es us e no.s muda,
C'una.n volh e.n ai volguda,
Don anc non aic jauzimen.
Pois ela no.n pert lo rire,
E me.n ven e dols e dans,
C'a tal joc m'a faih assure
Don ai lo peyor dos tans,
- C'aitals amors es perduda
Qu'es d'una part mantenguda -
Tro que fai acordamen...
.....

O tempo vai e ven e vira
por días, por meses, por anos,
e eu, coitado!, non sei que decir
e sempre o meu aneio é o mesmo.
Sempre o mesmo e non cambia,
que unha quixen e quero
e á que nunca gocei.

Ela non perde a súa sorrisa
e a min véñenme penas e mágoas,
que a un xogo me fai asistir
no que levo dúas veces a perda
-xa que perdido amor é
o que somentes unha parte mantén-
Ata que ela chegue a un acordo.
.....

O tempo vai e vén e vira
por días, por meses, por anos,
e eu, malpocado, non sei que diga
sempre é o meu dexeso é o mesmo.
Sempre é o mesmo e non cambia,
porque a unha quero e quixen,
da que nunca tiven gozo.

Mentres ela non perde o riso
a min véñenme penas e danos;
xa que me fixo sentar a tal xogo
no que teño dúas veces o peor
porque é amor perdido
aquele que só se mantén dunha parte
ata que cheguemos a un acordo...
Anónimos cataláns do XVI

**D'on sou que tan alt veniu,
don Pipiripiu ?**

Segons cantau poc a poc
i us cremau on no hi ha foc,
deveu ser de qualque lloc
nat en lo mig de l'estiu
don Pipiripiu.

Puix nos dau tant de plaer
raó és que us donem muller,
però voldria saber
d'on sou ab vostre enretxiu
don Pipiripiu.

Ab vostre ballar i manyes,
i voltetes tan estranyes,
deveu ser de les muntanyes
on fan cogullades¹⁸ niu
don Pipiripiu

Llassa, mays m' agra valgut...

Llassa, mays m' agra valgut
que fos maridada,
o cortés amic agut,
que can suy monjada.

Monjada fuy a mon dan:
pecat gran
han fayt, segons mon albir;
mas cels qui mesa m' i an,
en mal an
los meta Déus, e ls ayr.
Car si yo u agués saubut,
- mas fuy un poch fada -
qui m donàs tot Montagut
no ych fôra entrada

(Manuel M^a. Seoane)

**De onde sodes que tan alto vides,
don Pipiripio ?**

Según cantás pouco a pouco
e quéimaste sen haber lume,
de calquer lugar serás
nado no medio do estío
don Pipiripio !

Xa que tanto lecer das,
xusto é que muller che demos,
pro gustaríame saber
de ónde ves co teu rechouchío,
don Pipiripio!

Co teu danzar e as túas mañas
e isas voltiñas tan novas,
debes de vir das montañas
onde a rua fai seu niño,
don Pipiripio !

Desditada, máis me valera..

Desditada, mais me valera
sere casada,
ou tere un amigo cortés
que meterme freira.

Pro meu dano freira me meteron:
pecado grande
cometeron **os que o fixeron**, ao meu [saber.
Aos que quixeron que freira fose
mal ano lles dé Deus, e os aborreza.
Que si eu soupese o que isto é
-pro fun un pouco fata-
nin que todo Montagut me deran
pasara a porta do convento.

¹⁷ Cotovía.

Anónimos cataláns do XVI

En clavell, si m'ajut Déu...

En clavell, si m'ajut Déu,
tan belles olors haveu !

En clavell verd i florit,
ma senyora us ha collit.
Tan belles olors haveu !

En clavell verd i granat,
ma senyora us ha segat.
Tan belles olors haveu !

Quan ve a la nit...¹⁹

Quan ve a la nit
los aucells reposen;
no ho fan los meus ulls,
que dormir no poden;
viuen en tristura
fins el día clar.
Doncs, galant doncella,
per què em feu penar ?

(Manuel María Seoane)

Cravo, así me axude Deus

Cravo, así me axude Deus,
que doces cheiros habedes!

Cravo verde e frofido,
por miña dona collido.
Qué doces cheiros habedes!

Cravo verde e granado,
por miña dona segado.
Qué doces cheiros habedes!

ELA

- Cando a noite chega
os paxaros dormen,
por os meus ollos
pechase non poden,
viven en tristura
deica chega a ialba !

EL

Entón, galante doncela,
por qué me fás penar ?

.....

Cando vén a noite
os paxaros repousan;
non o fan meus ollos,
que durmir non poden;
viven en tristura
ata o día chegar.
Logo, galante doncela,
por que me fas penar ?

¹⁸ Decatémonos de que unha das dúas traducións que fai en 1973 desta peña é unha fermosísima “cunqueirada” que pola forma nos transporta ao libro vangardista *Poemas do Si e do Non* (1932) encadrelándose así netrobadorismo e vangardismo, obrándose así de novo outro dos xeniais pastiches de Cunqueiro.

REFERENCIAS BIBLIOGRÁFICAS

- ARMESTO FAGINAS, X.F. 1987. *Cunqueiro: unha biografía*. Vigo: Xerais, 1987.
- CASTRO BUERGUER, Iago. 2005. “Unha visión sistémica das traducións de Cunqueiro no *Faro de Vigo*”. *Viceversa. Revista galega de tradución*, nº 11, pp. 23-50.
- CERDÁ, J.; MARTÍNEZ-GIL, V.; e VEGA, R. 2003. *Álvaro Cunqueiro e as amizades catalanas*. O Castro-Sada: Edicións do Castro, 2003.
- CUNQUEIRO, Á. 1980. *Obra en galego completa. I. Poesía. Teatro*. Vigo: Galaxia, 1980.
- CUNQUEIRO, Á. 1991. *Herba aquí ou acolá*. Edición comentada e aumentada por Xosé Henrique COSTAS GONZÁLEZ. Vigo: Galaxia, 1991.
- Faro de Vigo* (1853-). Números consultados: do 1-1-1958 ao 3-3-1981.
- GONZÁLEZ GÓMEZ, X. 1991. *Flor de diversos*. Vigo: Galaxia, 1991.
- PALACIO SÁNCHEZ, Antón, 2007. “Cunqueiro, tradutor e anosador”. *Viceversa. Revista galega de tradución*, nº 13, pp. 171-203.
- SEABRA, M. De e DEVI, V. 1989. *Diccionari Catalá Portugués*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1989.

